

ՏԱԹԵՎԻԿ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ, ՔՆԱՐ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՆՈՐԱՀԱՅՏ ԾԱԾԿԱԳԻՐ

Բանալի բառեր՝ հայերեն ձեռագիր, գաղտնագրություն, նորահայտ ծածկագիր, բանալի, վերծանություն, այբուբեն, բժշկական բաղադրատոմսեր, հիշատակագրություն:

Ծածկագրությունը, լինելով պատմական գիտությունների կարևոր սկզբնաղբյուրներից մեկը, գիր ու գրչության պես հին պատմություն ունի: Բոլոր ժողովուրդների պես, հայերն էլ ունեցել են իրենց գաղտնագրությունը, որը գրականության մեջ հայտնի է տարբեր անուններով՝ «փակագրություն», «գրափակություն», «գաղտնագրություն», «ծածկագրություն»¹:

ԺԹ. դարից սկսած՝ հայ և օտարազգի մասնագետները գիտական հանրության ուշադրության են ներկայացնում տարբեր դարերից վկայված ծածկագրեր՝ ամսագրերում, գիտական հանդեսներում պարբերաբար հրատարակելով դրանք և դրանց վերծանությունները:

Հայկական ծածկագրության ուսումնասիրությամբ և վերծանությամբ շատերն են զբաղվել², սակայն այն առաջին անգամ խմբավորել, համակողմանի ուսումնասիրել և տարբեր բանալիներով ներկայացրել է Հ. Աճառյանը իր «Հայոց գրերը» աշխատությունում³:

Ծածկագրված տարատեսակ բնագրեր կան հայերեն ձեռագրերում, որոնց վերծանությունները հրատարակված են ձեռագրացուցակներում: Հայկական ծածկագրության ուսումնասիրությանն ու հրատարակությանը նվիրված մի շարք հոդվածներ ու աշխատություններ ունի մեծանուն պատմաբան Աշոտ Աբրահամյանը, որը հետագայում այդ ամբողջը խմբավորեց և ամփոփեց իր «Հայկական ծածկագրություն» աշխատության մեջ, շուրջ 400 ծածկագիր (ավելի քան 300-ն իր վերծանությամբ), դրանք 36 տեսակների բաժանելով, տալով բանալիները, ենթատեսակները և որոշ օրինակներ: Նա առանձնացնում է գաղտնագրերի բովանդակային չորս խումբ՝ քաղաքական, գրչածածուկ, արհեստագործական, առեղծվածագիր: Զեռագրերում վերոնշյալներից առավել

¹ Տե՛ս Ա. Աբրահամյան, Հայկական ծածկագրություն, Երևան, 1967, էջ 5:

² Տե՛ս Միաբան (Գ. Տէր-Մկրտչեան), «Ներսիսեան ծածկագիր», Արարատ, քիւ Ա, 1888, էջ 35-49, Գ. Տէր-Մկրտչեան, «Աջից ձախ գրութիւն», Շողակաթ, գիրք I, Վաղարշապատ, 1913, էջ 137-141:

³ Հ. Աճառյան, Հայոց գրերը, Երևան, 1984, էջ 663-676:

շատ հանդիպում են գրչածածուկ գաղտնագրերը, որոնք գրիչները գործածել են հիմնականում իրենց անուններն ու գրչության թվականը գրելիս: Այս հնարքին գրիչները դիմում էին՝ նպատակ ունենալով գաղտնի պահել իրենց հիշատակը խարդախներից և ցանկանալով, որ այն հայտնի լինի միայն գիտուններին⁴: Հանդիպում են նաև այնպիսի ծածկագրեր, որոնք գաղտնագրված են մի քանի բանալիներով: Այնուամենայնիվ, աշխատությունում հայ մատենագիտության մեջ հայտնի և հրատարակված բոլոր ծածկագրերը չեն ներկայացված, որովհետև, ինչպես հեղինակն է գրում. «մեր նպատակը չի եղել կազմել հայ ծածկագրության ամբողջական դիվանը (կորպուսը): Մենք այդ հնարավոր չենք համարել, որովհետև մեզ դեռ հայտնի չէ հայկական ձեռագրերի մեծ մասի բովանդակությունը և չգիտենք, թե նրանցում ուրիշ ինչպիսի ծածկագիր բնագրեր դեռ կարող են լինել»⁵:

Եվ միանգամայն իրավացի է գիտնականը, քանի որ այսօր էլ Մ. Մաշտոցի անվան Մատենադարանի ձեռագրերի նկարագրության ժամանակ բացահայտվում են բազմաթիվ ծածկագրեր, որոնց մեծ մասի բանալիներն արդեն հայտնի են, իսկ որոշ մասինը՝ ոչ: Այլ կերպ ասած, հայկական ծածկագրությունը ձեռագրերի համակարգված նկարագրության շնորհիվ ավելանում է ոչ միայն արդեն հայտնի տեսակների նոր օրինակներով, այլև նոր տեսակներով, որոնցից երկուսին է նվիրված մեր հոդվածը⁶:

Ծածկագրերը հանդիպեցինք ձեռագրերի նկարագրության հերթական աշխատանքի ժամանակ, Մաշտոցյան Մատենադարանի (այսուհետ՝ ՄՄ) երեք տարբեր ձեռագրում, ի դեպ՝ երկուսը նույն հեղինակի, իսկ երրորդը մեկ այլ հեղինակի պատկանող:

Առաջինը ՄՄ 3441 (Ժողովածու, Ժէ դ.) և 3609 (Բժշկարան, 1833 թ.) ձեռագրերում⁷ հանդիպած ծածկագրերն են: ՄՄ 3441 ձեռագրի 19ա էջում ծածկագրված բնագիրը ԺԹ. դարի հիշատակագրություն է: Իսկ ՄՄ 3609 ձեռագրի 28ա, 49ա-51ա էջերում այդ նույն ծածկագրով բժշկական բաղադրատոմսեր են. ծածկագրի բանալին գտնվում է ՄՄ 3609 ձեռագրի 49բ էջում, որն, ի դեպ, ներկայացված է նաև սյունակետագիր տեսակի գաղտնագրով⁸, հավանաբար, ուսումնասիրողների աշխատանքն ավելի դյուրացնելու նպատա-

⁴ Տե՛ս Ա. Աբրահամյան, էջ 8:

⁵ Նույն տեղում, էջ 10:

⁶ Շնորհակալություն եմ հայտնում Երևանի Մատենադարանի գլխավոր ավանդապահ Գ. Տեր-Վարդանյանին երկրորդ ծածկագրի մասին մեզ հայտնելու, աջակցության և արժեքավոր դիտողությունների համար:

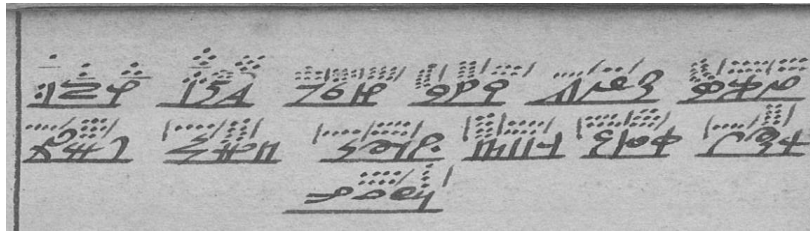
⁷ Ցուցակ ձեռագրաց Մաշտոցի անվան Մատենադարանի, հ. Ա, կազմեցին Օ. Եգանյան, Ա. Զեյբուկյան, Փ. Անթաթյան, Երևան, 1965, էջ 1013, 1049:

⁸ Տե՛ս Ա. Աբրահամյան, էջ 79-94:

կով: Ծածկագրությունը անվանում ենք «Բալասան բժշկի»⁹ ըստ ՄՄ 3609 ձեռագրի 1ա հիշատակարանի. «... Գիրք, որ կոչի բժիշկ Բալասանի...»¹⁰:

Ստորև բերում ենք վերոնշյալ ձեռագրերի ծածկագրությունների բանալին, այնուհետև բնագրերի նկարները, կից նաև ծածկագրված նյութերը¹¹: Այսպես՝

ԲԱՆԱԼԻ ԲԱԼԱՍԱՆ ԲԺՇԿԻ ԾԱԾԿԱԳՐՈՒԹՅԱՆ

Ա Բ Գ Դ Ե Զ Է Ը Թ Ժ Ի Լ Խ Ծ Կ Հ Գ Ղ
Ճ Մ Յ Ն Շ Ո Ճ Պ Ջ Ռ Ս Վ Տ Ր Յ Ի Փ Ք
և Օ Ֆ

Ինչպես նկատելի է, երեքական նշաններով տրված է 13 խումբ՝ ընդամենը 39 ծածկագիր, որը համապատասխանում է հայերեն այբուբենի տառերին՝ Ա-Ֆ: Ծածկագրերից երկուսը՝ Ա և Դ նշանակողները, բաղկացած են գծից և նրա շուրջ դասավորված կետերից, որով որոշակիորեն հիշեցնում են սյունակետագիր ծածկագիրը, բայց և տարբերվում են, քանի որ միայն այս երկուսն են, ապա կետերի ու գծի դասավորությունը կամայական է և ոչ օրինաչափ: Մյուս ծածկագրերի մեջ նկատելի են հայերենի այբուբենի այս կամ այն գլխատառը հիշեցնող գծագրություններ, ինչպես՝ Ճ (=Ճ), Հ (=Ն), Ռ (=Ռ), Ս (=Ս), Վ (=Վ), Խ (=Լ), Փ (=Յ), Բ (=Բ), Ք կամ Գ (=Ք):

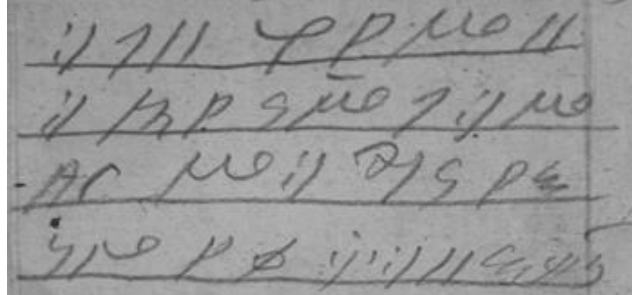
⁹ Բալասան բժշկից միայն այս ձեռագիրն է մեզ հասել, որով էլ պայմանավորված հեղինակի մասին մանրամասն տեղեկություններ չունենք:

¹⁰ Ե՛վ այս, և՛ մյուս ծածկագրի անվանումները պայմանական են. դրանք կոչում ենք տվյալ ձեռագրի գրչի անունով:

¹¹ Նյութերը բերում ենք հարազատ մնալով բնագրի ուղղագրությանը, հապավումները բացում ենք՝ հառանկյուն փակագծում լրացնելով բացթողած տառը կամ տառերը, գրչագրական սխալների դեպքում անմիջապես տվյալ բառի կողքին կրկին հառանկյուն փակագծում տալիս ենք ճիշտ տարբերակը, իսկ ամբողջական բառերը երկու տողի մեջ բաժանված լինելու դեպքում, նշում ենք տողափոխի շեղ գծով:

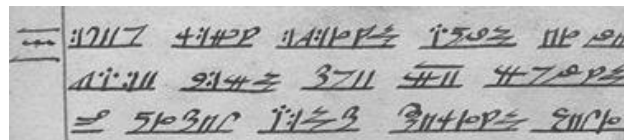
ԾԱԾԿԱԳՐՎԱԾ ԲՆԱԳՐԵՐ

1. ՄՄ ձեռ. 3441, 19ա

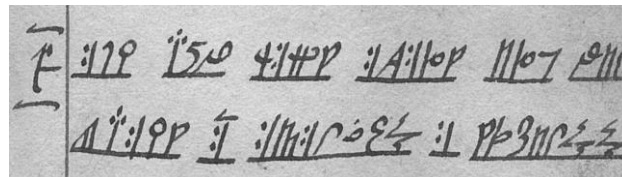
Այս գիրս
առի, Տէր յար/
ուրապտին
եղից դաս [=տաս] նմայ:

2. ՄՄ ձեռ. 3609, 28ա

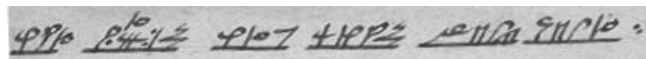
Ա. Այս է քաշի ազարին դեղն, որ ծո/
խդաս ժամն կէս մ[ա]ս մէծին
և երկու դանկ փոքրին տո՛ւր:

3. ՄՄ ձեռ. 3609, 28ա

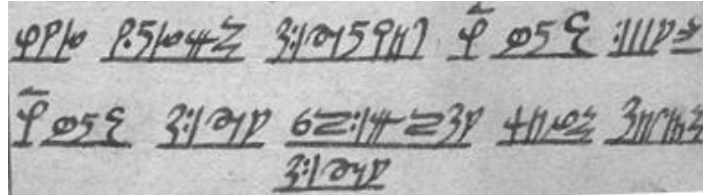
Բ. Այլ դեղ քաշի ազարի, որ է ծուխ
դալի Ա. առաւօտն, Ա. իրկունն:

4. ՄՄ ձեռ. 3609, 49ա

Գիր ջրման գրէ, քին ծուխ տո՛ւր:

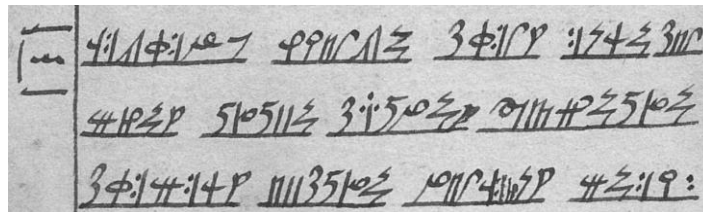
5. ՄՄ ձեռ. 3609, 49ա

Փրթ Բ.5/04Հ 3/105911 ֆ 05Ե :111ԲՀ
 ֆ 05Ե 3/101Բ 62:14Հ3Բ 4110Հ 31116Հ
 3/104Բ

Գիր ջերմն կապելոյ Գ. հետ սսի և
 Գ. հետ կապի, բբամբկի բողն կոտն
 կապի՝

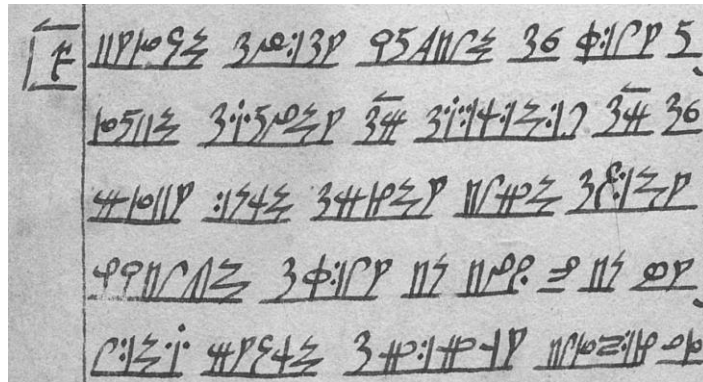
6. ՄՄ ձեռ. 3609, 49բ

4/1141ԲՀ ԳԲ11Ը1Հ 3Փ11Ը 1:14Հ311Ը
 411Հ 510511Հ 3:150Հ 11111Հ510Հ
 3Փ1414Բ 1113510Հ 1011411Հ 4Հ:19:

Ա. Վախցած է, գլուխն կցաւի, աչքն կու
 մթնի, երեսն կդեղնի, պոչներն
 կցամաքի, ոսկերն դուվաթ չի մնալ:

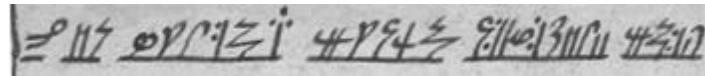
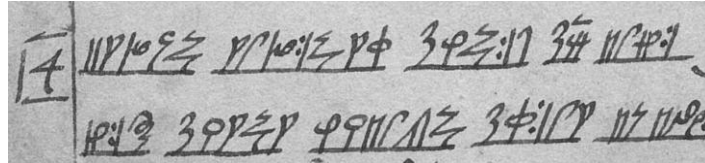
7. ՄՄ ձեռ. 3609, 49բ

11Բ109Հ 310:13Բ 95111Հ 36 Փ11Ը 5
 10511Հ 3:150Հ 34 3:141Հ:12 34 36
 41011Բ 1:14Հ 3411Հ 11Հ 3Բ1Հ
 ԳԲ11Ը1Հ 3Փ11Ը 11Հ 11ԲԲ 3 11Հ ԾԲ
 1:1Հ: 4ԲԲՀ 3411Հ 1110311Հ ԾԲ

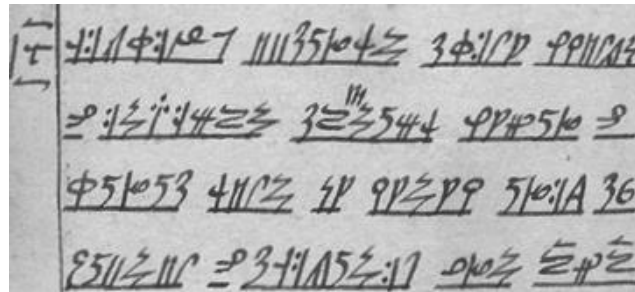
Բ. Սիրտն կծակի, լեզուն կը ցաւի, ե/
 րեսն կդեղնի կ[ա]մ կդաբանայ [=կտաբանայ] կ[ա]մ կը
 մսի, աչքն կմթնի, ուշն կտանի,
 գլուխն կցաւի, ոչ ողջ և ոչ հի/
 ւանդ, միտքն կշաշվի, ուրբաթ օր:

8. ՄՄ ձեռ. 3609, 49բ-50ա

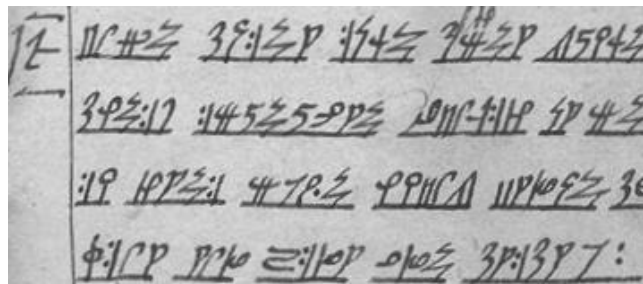
Գ. Սիրան իւրանից կգնայ կ[ա]մ ուշա/
թափ կլինի, գլուխն կցաւի, ոչ ողջ
և ոչ հիւանդ, միտքն տարակուս մնայ:

9. ՄՄ ձեռ. 3609, 50ա

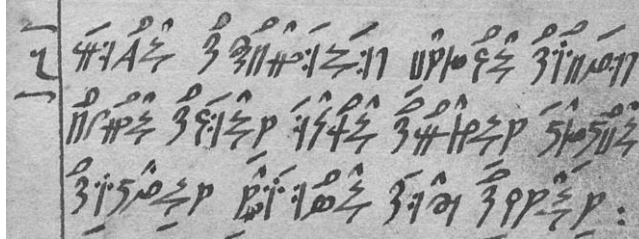
Դ. Վախցած է, ոսկերքն կցաւի, գլուխն
և անդամքն կբռնեմք, գիշեր և
ցերեկ բուն չի լինիլ, երազ կը
տեսնու և կվախենայ, օրն Բ.Ղ[ա]բ.:

10. ՄՄ ձեռ. 3609, 50ա

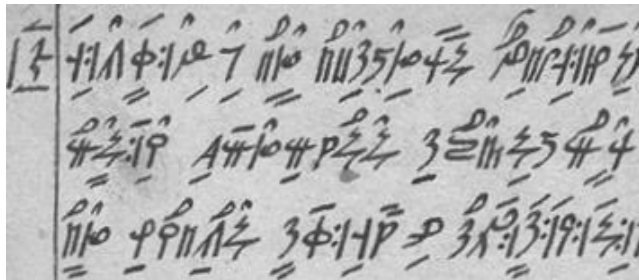
Ե. Ուշն կտանի, աչքն կմթնի, խելքն
կգնայ, ամենեւին դուլաթ չի մն/
ալ, թինա մէջն գլուխ, սիրտն կը
ցաւի, իւր բարի օրն կիակի [=կիրակի] է:

11. ՄՄ ձեռ. 3609, 50ա

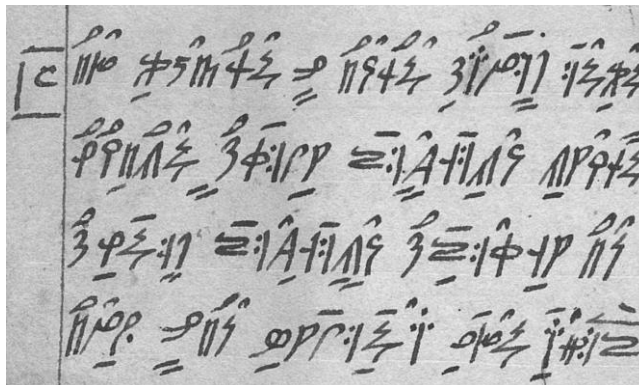
Զ. Մազն կփռանայ, սիրտն կդողայ,
 ուն կտանի, աչն կմթնի, երեսն
 կդեղնի, ի դահն կապ կլինի:

12. ՄՄ ձեռ. 3609, 50բ

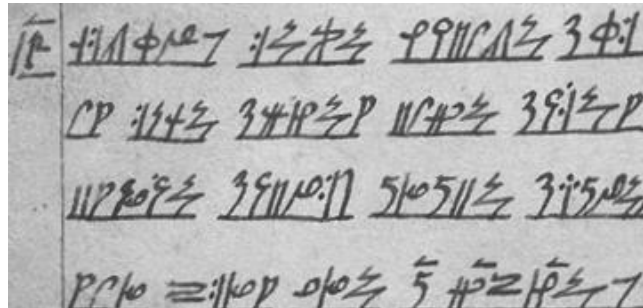
Է. Վախցած է, որ ոսկերին դուվար չի
 մնալ, զմ[ա]րմինն կբռնեմ,
 որ գլոխն կցավի և կհակատանայ:

13. ՄՄ ձեռ. 3609, 50բ

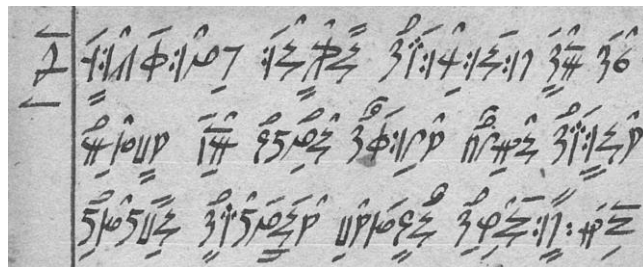
Ը. Որ ձեռքն և ոտքն կդ[ո]ղայ, անձն,
 գլոխն կցաւի, բազվախտ խիլն
 կգնայ, բազվախտ կբացվի, ոչ
 ողջ և ոչ հիւանդ, օրն Դ.շաբ.:

14. ՄՄ ձեռ. 3609, 50բ

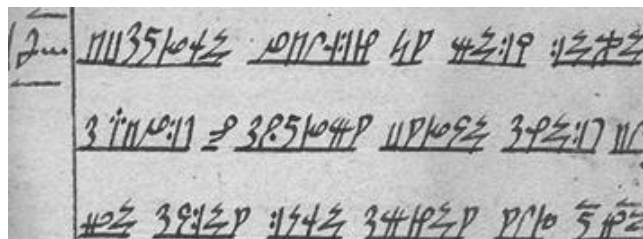
Թ. Վախց[ա]ծ է անձն, գլուխն կցա/
փ, աչքն կմթնի, ուն կտանի,
սիրտն կտողայ [=կողողայ], երեսն կդեղնի,
իւր բարի օրն Ե.շաբ[ա]թն է:

15. ՄՄ ձեռ. 3609, 51ա

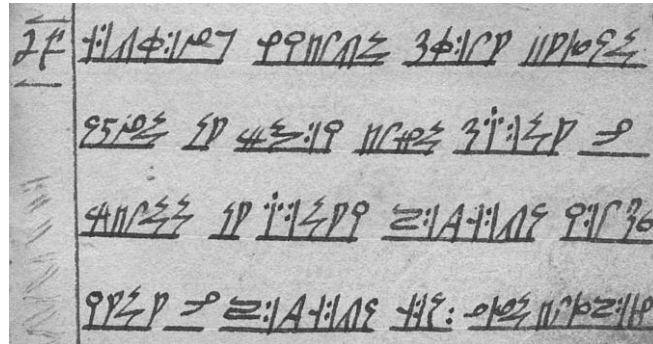
Ժ. Վախցած է անձն, կդափանայ [=կտափանայ] կ[ա]մ կը
մոսի, ամ[եմայն] տեղն կցափ, ուն կդանի [=կտանի],
երեսն կդեղնի, սիրտն կգնայ, շ[ա]բ.:

16. ՄՄ ձեռ. 3609, 51ա

ԺԱ. Ոսկերքն դուվար չի մնալ, անձն
կողողայ և կջերմի, սիրտն կգնայ, ու/
շն կտանի, աչքն կմթնի, իւր Ե.շ[ա]բ.:

17. ՄՄ ձեռ. 3609, 51ա

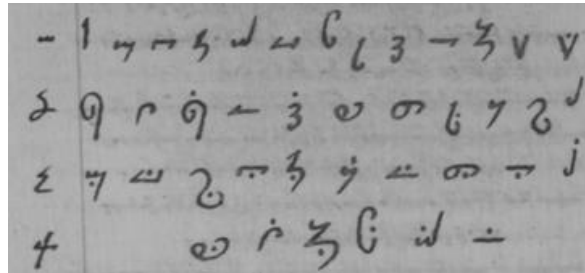
ԺԲ. Վախցած է, գլուխն կցաւի, սիրտն
տեղն չի մնալ, ուշն կդանի [=կտանի] և
քունն չի դանիլ [=տանիլ], բազմախտ լաւ կը
լինի և բազմախտ վատ, օրն ուրբաթ

Երրորդ՝ ՄՄ 10853 ձեռագրում (ժողովածու, Կ. Պոլիս, 1786-1788 թթ.)¹²
առկա ծածկագիրը բոլորովին տարբեր է նախորդներից: Ծածկագրով գրված
ամբողջական նյութերը գտնվում են 11բ և 174բ-175ա էջերում (վերջինիս
շարադրանքում կան նաև չծածկագրված բառեր, մեկ-երկու տառ), իսկ 173աբ
էջերում առկա նյութերում կան այս ծածկագրով գրված մեկից ավելի բառեր:
Ծածկագիրը անվանում ենք «Ղունկիանոս Աշտարակեցու»¹³. Նրա անունը
ծածկագրված է 11բ էջի հիշատակարանում: Ծածկագրի բանալին տրված է
11բ էջում 4 տողով, յուրաքանչյուրից առաջ համապատասխանաբար գրված
ա, ծ, չ, փ: Այսպես՝

¹² Յուզակ ձեռագրաց Մաշտոցի անվան Մատենադարանի, հ. Գ, կազմեց Ա. Մալխասյան, Երևան, 2007, էջ 129-130:

¹³ Հեղինակի մասին առավել մանրամասն տե՛ս Ա. Հարությունյան, «Գրիչ Ղունկիանոս Աշտարակեցու տապանագիրը և մատենագրական վաստակը», Վէժ համահայկական հան-դես, քիվ 2, Երևան, 2016, էջ 105-119:

ԲԱՆԱԼԻ ՂՈՒՆԿԻԱՆՈՍ ԱՇՏԱՐԱԿԵՑՈՒ ԾԱԾԿԱԳՐՈՒԹՅԱՆ

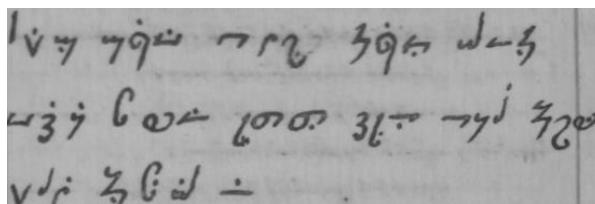
Ա Բ Գ Դ Ե Զ Է Ը Թ Ժ Ի Լ Խ
Մ Կ Զ Դ Ը Մ Յ Ն Շ Ո
Չ Պ Ջ Ռ Ս Վ Տ Ր Յ Ի
Փ Ք և Օ Ֆ ՈՒ

Ինչպես երևում է, 40 նշան կա. ծածկագրեր են հորինված ոչ միայն այբուբենի 39 տառի, այլև առանձին Ու-ի համար: Ծածկագրերը հորինված նշաններ են. որոշները հիշեցնում են հայերենի տառեր՝ ա, ո, լ, հ, շ, ընդ որում մի մասը արտահայտված է միայն նշաններով, իսկ մյուսները՝ նշանների և կետի համադրությամբ:

ԾԱԾԿԱԳՐՎԱԾ ԲՆԱԳՐԵՐ

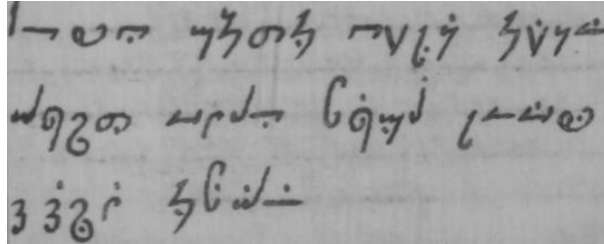
Այս ձեռագրում հատկապես ուշագրավ են 11ա էջի ծածկագրերը, որոնք ներկայացնում են հայերեն այբուբենը տարբեր դասավորությամբ. առաջին տարբերակում տառերը բաժանված են խմբերի՝ յուրաքանչյուրում երեքական տառ: Ամեն խումբը սկսվում է այբուբենի տառերի հաջորդականությամբ, այսպես 12 խումբ, իսկ վերջում էլ և, օ, ֆ, ու տառախումբն է: Երկրորդ տարբերակում սկզբունքը նույնն է, սակայն տառախմբերը բաղկացած են չորսական միավորից (Ա Ժ Ը Ռ = 1, 10, 100, 1000... Ե Մ Շ Ր = 5, 50, 500, 5000...). Ընդ որում յուրաքանչյուր խումբ ընդգրկում է մեկական տառ համարժեք միավորների, տասնավորների, հարյուրավորների և հազարավորների:

18. ՄՄ ձեռ. 10853, 11բ

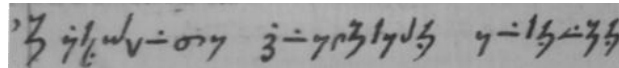
Ա Խ Զ Բ Ծ Պ Գ Կ Զ Դ Ը Ռ Ե Զ Ս
Զ Ղ Վ Է Ը Տ Ը Մ Ր Թ Յ Յ Ժ Ն Ի Ի Շ Փ
Լ Ո Ք և Օ Ֆ ՈՒ

19. ՄՄ ձեռ. 10853, 11բ

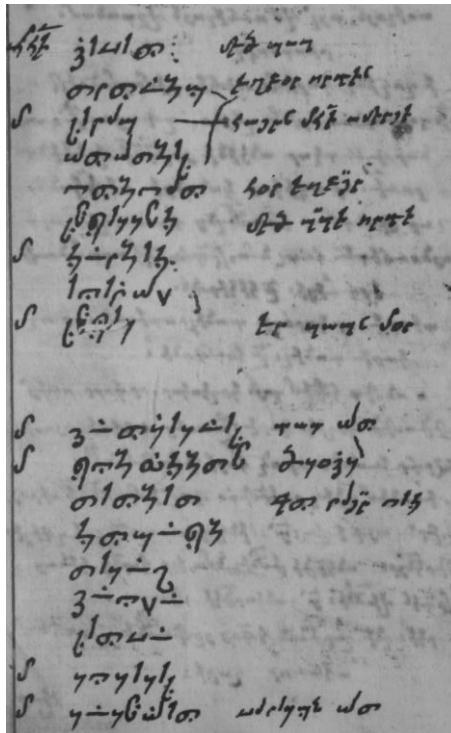
Ա ժ ճ Ռ Բ Ի Մ Ս Գ Լ Յ Վ Դ Խ Ն Տ
 Ե Մ Շ Ր Զ Կ Ո Յ Է Հ Ձ Ի Ը Ձ Պ Փ
 Թ Ղ Զ Ք Լ Օ Ֆ Ո Ի

20. ՄՄ ձեռ. 10853, 11բ

Ի վայելումն Հունկիանոս նուաստիս:

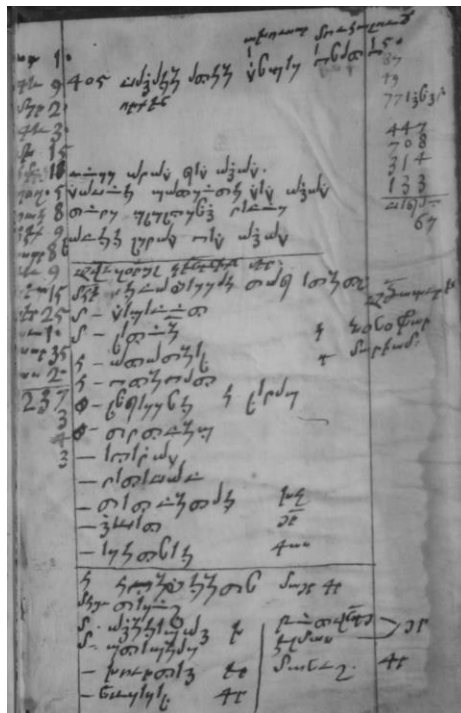
21. ՄՄ ձեռ. 10853, 174բ

Մ[ա]հ[տես]ի Հազար մեծ պապ
 Մկրտիչ եղբոր որդին
 մ. Յակոբ հայրն մահտեսի Ամիրայի

Երեմիայ
Գրիգոր Խորեղբայր
Յօհաննէս մեծ պապի որդի
մ. Սուկիաս [=Սուքիաս]
Առաքել
մ. Յօհան Էր պապն մօր
մ. Թուրվանտայ տատ Էր[=էր]
մ. Հռիփսիմէ ծնողն
Մարիամ գրկմայր գաս [=գալիս Էս]
Սրբուհի
Մանուշ
Թուռլու
Յարգու
մ. Նոնանայ
մ. Նունօֆար զոկանչն [=զոքանչն] Էմ¹⁴:

22. ՄՄ ձեռ. 10853, 175ա

Պողոսի որդի Խէչան, Գէորգ:
Զունն Էկեխ, ծախ Էղեխ,
Խեզուս բերնունս խախ Էղեխ,
Մուկն չբբռնող կատուն
Յետսս ընկեխ գախ Էղեխ¹⁵:

¹⁴ Չծածկագրված բառերը և տառերը տալիս ենք ուղիղ:

Աստուծով զօրացեալ կենդանիքն մեր՝
 մ[ա]հ[տես]ի Ստեփաննոզ [= Ստեփաննոս] մեծ ամիր[ա]յ,
 մ. Խաչատուր,
 մ. Յարու[թ]ի[ւն],
 հ. Երեմիայ,
 հ. Գրիգոր,
 Յօհաննէս և Յակոբ,
 Մկրտիչ,
 Առաքել,
 Կարապետ,
 Մարտիրոս,
 Ղազար,
 Անդրէաս,
 հ. Հռիփսիմէ,
 մահացաւ Մանուշ,
 մ. Եղիսաբեթ,
 մ. Բրաբիոն,
 Խուրաթ,
 Նոնանայ,
 աղօթք, պահոց¹⁶:

Ամփոփելով վերը շարադրածը՝ կարող ենք արձանագրել, որ ձեռագրերի գիտական աշխատանքների ժամանակ ՄՄ 3441, 3609, 10853 մատյաններից երեւան եկած ծածկագրերը չեն մտնում մինչ այժմ հայտնի շուրջ 400 տեսակներից որևէ մեկի մեջ, երկու առանձին խումբ են կազմում իրենց բանալիներով: Այս ծածկագրերը պայմանականորեն կոչում ենք տվյալ ձեռագրերի հեղինակի և գրչի անուններով Բալասան բժշկի և Ղունկիրանոս Աշտարակեցու: Սույն հոդվածով այս ծածկագրերի բանալիները և նրանցով վերծանած բնագրերը դնելով գիտական շրջանառության մեջ՝ նպատակ ունենք նպաստելու հետազայում նման գաղտնագրերի վերծանման դյուրացմանը:

ТАТЕВИК МАНУКЯН, КНАР АРУТЮНЯН ДВЕ НОВОНАЙДЕННЫЕ КРИПТОГРАММЫ

Ключевые слова: Армянская рукопись, криптография, ново-найденная криптограмма, ключ, расшифровка, алфавит, медицинские рецепты, колофон.

В статье представлены два типа армянских криптограмм, обнаруженные нами при описании рукописей. Армянская криптография

¹⁵ Բոլոր բառերում լ տառի փոխարեն գործածված է խ-ի ծածկանիշը:

¹⁶ Արտաքին լուսանցում գրված գրչափորձեր:

привлекала внимание филологов, начиная с XIX века. С тех пор было опубликовано множество криптограмм из средневековых рукописей, с ключами и расшифровкой текстов. Криптограммами занимались Грачья Ачарян и Ашот Абраамян. Последний в опубликованной в 1967 г. монографии обобщил все известные криптограммы: около 400 единиц, 36 типов, показал ключи, привел примеры. В наши дни обнаруживаются не только новые образцы уже известных криптограмм, но также и новые типы.

Мы обнаружили две криптограммы нового типа в рукописях ММ 3441, 3609 и 10853. Их авторы – врач Баласан и Гункианос Аштаракети. Кроме зашифрованных текстов, в рукописях присутствуют ключи к их шифрам, а также колофон. В статье представлена каждая криптограмма, приведен ключ к ней и расшифрованный текст.

TATEVIK MANUKYAN, KNAR HARUTYUNYAN
TWO NEW-FOUND CRYPTOGRAMS

Keywords: Armenian manuscript, cryptography, new-found cryptogram, key, decryption, alphabet, medical prescriptions, colophon.

The article discusses two types of Armenian cryptograms that we have discovered while describing manuscripts. Armenian cryptography has attracted scholarly attention since the 19th century. Many cryptograms found in medieval manuscripts have been published with keys and decrypts. Hrachya Acharyan and Ashot Abrahamyan are the scholars who dealt with this material. The latter summarized all the known cryptograms in his monograph published in 1967: about 400 units and 36 types. He also presented their keys and provided examples. Nowadays, both new examples of known cryptograms and new types come to light.

We have found two cryptograms of a new type in manuscripts M3441, M3609 and M10853. Their authors are physician Balasan and Ghunkianos Ashtaraketsi. Besides the encoded texts, the manuscripts also contain their keys, as well as a colophon. In this article, each cryptogram is presented separately, its key is provided, and the texts are decrypted.